

ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Ε΄

ΑΘΗΝΑ, Κυριακή 4 του Μάρτη 1907

ΓΡΑΦΕΙΑ: Δρόμος Οικονόμου αρ. 4

ΑΡΙΘ. 237

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΨΥΧΑΡΙΣ. 'Η άρρωστη δουλειά συνεχίζεται.
ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. 'Ο δεκάλογος του Γύφτου—Πρόλογος.
ΓΙΑΣ. Οι Βούλγαροι—Στο σχολείο—'Ο θάνατος του Παληκαριού.
ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ. 'Ο κρυμμένος.
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ. 'Αρχή λευτερίας.
Κ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ. Το θέατρο στο Παρίσι.
Ο ΝΟΥΜΑΣ. Έργα και 'Ημέραι—'Ο Ένας.
ΧΡΥΣΑ ΕΠΗ. 'Από το λόγο του κ. Παναγιωτόπουλου
'Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΚΟΝΕΜΕΝΟΥ.
ΙΟΝΙΜΑΤΑ. Μίλτω, Ν. Β. Π. Θ. Κατραπάνης.
ΠΑΡΑΓΡΑΦΙΚΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΧΩΡΙΣ
ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

ΑΡΧΗ ΛΕΥΤΕΡΙΑΣ

Τὴν περασμένη Παρασκευή, 22 τοῦ Φλεβάρη, ἡ Ἑλληνικὴ Βουλὴ, ποὺ ἔχει τόσες ἀκαρτίες στὴ ράχη της καὶ ποὺ τόσα καὶ τόσα κακὰ φόρτωσε ἑαυτὴς τώρα στὸ ἔθνος, ἐξαγνίστηκε κάπως καὶ ἀντρευσθῆκε καὶ χειροφετήθηκε ἀπὸ τοὺς Παπαμιχαλόπουλους καὶ τοὺς Κουντουριώτιδες καὶ τοὺς λοιποὺς παπαδελῆδες της, μὲ τὰ γνωστικὰ καὶ τίμια καὶ παληκαρίσια λόγια τοῦ κ. Παναγιωτόπουλου. Ξανόσανε ἡ Βουλὴ μας τὴ νύχτα κείνη καὶ μαζί της ξανόσανε καὶ τὸ ἔθνος. Τιμὴ καὶ δόξα στὸ παληκαρι ποὺ, διακλώνοντας τὴν Ἀλήθεια, μεταμόρφωσε τὴ μητρικὰ σὲ μάνα καὶ δρόσισε μ' ἐλπίδες τὴν ψυχὴ τοῦ ἀπελπισμένου καὶ χιλιοκατατρεγμένου ὄρφανου.

Ὁ Παπαμιχαλόπουλος ἔδρισε· εἶπε προδότες, ἀγράμματοι, ἀντίχριστοι τοὺς ἐργάτες τῆς Ἰδέας. Ὁ Παναγιωτόπουλος φώτισε. Ὁ πρῶτος, ἀντιπροσωπεύοντας τὸ Χτές, τὸ βουτηγμένο στὴν ψευτιά καὶ στὴ σαπίλα, κατέβηκε στὴν παλιάστρα μὲ τὰ σκουριασμένα ὅπλα του, ποὺ τόσος καὶ τόσος Παπαμιχαλόπουλος ἔσκαψε τώρα τὰ μεταχειριστήκανε, διακονεύοντας τὰ εὐκόλα χειροκροτήματα καὶ μὴ γόντας τὸ μαχαίρι βαθύτερα στὴν ἐθνικὴ ψυχὴ. Ὁ δεύτερος, ἀντιπροσωπεύοντας τὸ ὄνειρεμένο Αὔριο, τὸ Αὔριο τῆς πνευματικῆς λευτερίας καὶ τῆς φεγγαροπρόσ-
πης Ἀλήθειας, τὸν ὑποδέχτηκε μὲ τὰ λαμπερὰ καὶ ἀξετίμωτα ὅπλα, ποὺ μόνο οἱ διαλεκτοὶ τὰ πιάνουνε μὲ σεβασμὸ στὰ χέρια τους, ὅχι γιὰ νὰ κλέψουν τὰ χειροκροτήματα τοῦ ἀνίδεου ὄχλου, ἀλλὰ γιὰ νὰ νοιώσουνε λασπωμένα μάτια καὶ νὰ καθαρίσουνε μουχλιασμένα μυαλά, ἀδιαφορώντας οἱ τίμιοι αὐτοὶ πολεμιστὰδες ἂν ἡ ἀμοιβὴ τους θάναί ἢ χολὴ καὶ ἢ ὀλγοθάς.

Καὶ τὴν Παρασκευὴ τὸ βράδι — Μεγαλοπαρασκευὴ γιὰ τὴ Ρουτίνα καὶ Λαμπρόσκολη γιὰ τὴν Ἀλήθεια — ἔγινε ἡ κρίσιμη μονομαχία· καὶ ἄστραψε ἡ Ἀλήθεια· καὶ νικήθηκε τὸ σκοτεινὸ Χτές ἀπὸ τὸ φωτεινότετο Αὔριο.

Δὲν εἶναι μικρὸ αὐτὸ πούγινε· εἶναι νίκη καὶ

Η ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΤΟΥ «ΝΟΥΜΑ»

ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Βουλευτὴς Αἰγυπτιακῆς καὶ ἄλλοτε Ὑπουργὸς
τῆς Παιδείας

γιὰ τίτλια εὐ γιορτάζουμε. Εἶναι ἀρχὴ Λευτερίας. Μάλιστα. Κι ὅτα γλυκοχαραζεῖ ἡ Λευτερία, περιμένε τινε καὶ δὲ θάρρησει νὰ φεγγαρολήσει σὰν ἡλιος καὶ νὰ ζωγονήσει διὰ τὰ χαμοσερούμενα σήμερα τοῦ ἔθνους ἰδανικά. Γιατί νὰν τῷχομε γιὰ σίγουρο, μὰ κ' ἔγινε ἡ ἀρχή, πῶς ὕστερ' ἀπὸ πέντε χρόνια, ἴσως καὶ λιγότερα, θάναθεῖ στὸ βῆμα τῆς Βουλῆς ἕνας δεύτερος Παναγιωτόπουλος, ἢ καὶ ὁ ἴδιος ἀκόμα, καὶ θὰ βροντοφωνήσει ξέθαρρα, δίχως τίς σημερινὲς ἐπιφύλαξεις, πῶς μὴ εἶναι ἡ Ἀλήθεια καὶ αὐτὴν πρέπει νὰγκαλιάσουμε ἂ θέλουμε νὰ δώσουμε στὸ ἔθνος ζωντανούς ἀνθρώπους καὶ ὄχι ἀποκριάτικους φασουλήδες ποὺ νῆναι

«τῶν Ἑυρωπαίων περίελα καὶ τῶν ἀρχαίων παλιάτσου»

Ὁ σημερινὸς Παναγιωτόπουλος εἶναι ὁ πρόδρομος τοῦ ἀλλοινοῦ Παναγιωτόπουλου, ποὺ θάρρει αὔριο. Καὶ σὰν τέτιος πρόδρομος τοῦ ἀξίζει νὰ ὀνομαστεῖ κ' Ἑθνικὸς Εὐεργέτης — ἀφοῦ τὰ ἔθνη εὐεργετοῦνται περισσότερο ἀπὸ κείνους ποὺ τὰ μπάζουνε στὴν Ἀλήθεια καὶ ποὺ σπάνε τίς βαριεὲς ἀλυσίδες τῆς Πρόληψης, παρὰ ἀπὸ κείνους ποὺ χτίζουνε διάφορα φιλαθρωπικά καταστήματα ἢ μεγαλόπρεπα Σχολεῖα γιὰ νὰ γεροκομοῦνται σ' αὐτὰ οἱ πνευματικοὶ ἀνιάτοι.

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΥΣΑ ΕΠΗ

(Ἀπὸ τὸ λόγο πούβγαλε ὁ κ. Παναγιωτόπουλος
στὴ Βουλὴ στίς 22 τοῦ Φλεβάρη).

Πρέπει νὰ παρκακεύσωμεν τοὺς Ἑλληνόπαιδας ὅπως γίνωσι Συναῖδοι τῆ σώματος, Γερμανοὶ τὸν νοῦν, Ἰάπωνες τὴν ψυχὴν, καὶ τότε μόνον δυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμεν, ὅτι θὰ δυνηθοῦν ὄχι μόνον νὰ ἐσφάζουν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπαναλάβουν τὸν Μαραθῶνα.

★

Οὐδεὶς ὅσον καὶ νὰ εἶναι σοφὸς δύναται νὰ εἶναι νομοθέτης τῆς γλώσσης· καὶ ὁ σοφὸς καὶ ὁ λούστρος, καὶ ὁ σχολαστικὸς καὶ ὁ μαλλιαρὸς, καὶ ἐσεῖς καὶ ἐγὼ καὶ πάντες, οὐδὲν ἄλλο εἴμεθα. Ἡ ἀχθοφόροι κομίζοντες ὕλικὸν ἐκ τοῦ ὅποιου ἡ ἐθνικὴ συνείδησις, ἡ ἐξέλιξις καὶ πρόοδος τῶν καλλιτεχνικῶν καὶ νοητικῶν ἀναγκῶν τῆς γλώσσης, παρκακεύδαναι ἢ ἀπορρίπτει.

★

Ἐάν εἴπετε εἰς τὸν σχολαστικὸν γραμματικὸν ὅτι πρέπει νὰ ἀποθάνῃ εἰς ἕκ τῶν δύο ἢ ἡ Γραμματικὴ, ἢ ὁ Ὀμηρος, ἀδιστάκτως θὰ εἶς ἀπαντή-
την — Ἀπολεσθήτω ὁ Ὀμηρος καὶ Ζήτω ἡ Γραμμα-
τικὴ.

★

Μὴ φοβεῖσθε τοὺς μαλλιαρούς, διότι διὰ τῶν ὑπερβολῶν τῶν αὐτοκτονουσῶν, ἀλλὰ τρέμετε τοὺς σχολαστικούς, διότι διὰ τῶν ὑπερβολῶν τῶν φο-
νεύουσιν.

Ο ΔΩΔΕΚΑΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΓΥΦΤΟΥ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ (*)

Μὲ λογιισμό καὶ μ' ὄνειρο.

ΣΟΛΩΜΟΣ (Ἐλευθεροὶ πολιορκημένοι)

Τὸ ἀφιέρωμα (**), τὸ βαλμένο στὴν ἀρχή, τὸ χάραξε τῆς πρώτης στιγμῆς ὁ ἐνθουσιασμός, ὅταν αἰσθάνθηκα τὸ πρῶτο σάλεμα τοῦ παιδιοῦ μέσα στὴ Φαντασία μου. Ἀπὸ τότε πέρασαν ἑστὰ χρόνια· τὸ

(*) Σημ. τοῦ «Νουμά». Τὸ βιβλίον βγαίνει σὲ λίγες μέρες καὶ ὁ ποιητὴς τοῦ εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ δώσει στὸ «Νουμά» τὸν πρόλογόν του νὰ τυπωθεῖ, πρὶν ἀκόμα κυκλοφορήσῃ τὸ βιβλίον.

(**) Τὸ ἀφιέρωμα, ποὺ βρίσκεται στίς πρώτες σελίδες τοῦ βιβλίου, εἶναι τοῦτο: «Σὲ σὰς, γνωστοὶ καὶ ἀγνώρι-
στοι, τωρινοὶ καὶ αὔριοι, ὅσοι καὶ ὅποιοι, ποὺ κάπως θὰ προσέχετε στὴ στίχο μου καὶ κάτι θὰ ξανοίγετε μέσα του, Τὸ ΠΟΙΗΜΑ ΤΟΥΤΟ τὸ πρῶτο ἴσως ποὺ κοίταξα νίλα-
φροδέσω μαζί ἐπικά καὶ λυρικά καὶ δραματικά, καὶ παίρ-
νοντας ἀπ' ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ ποιητικοῦ Λόγου καὶ ἀπὸ
τῆς ἱστορίας τὰ παραδομένα καὶ ἀπὸ τοῦ φιλοσόφου τίς σκέ-
ψεις, καὶ ἀπὸ τῆς ζωῆς καὶ ἀπὸ τοῦ νεῖρου κάποια δράματα τοῦ
νοῦ καὶ κάποια καρδιοχτύπια, ΤΑΦΙΕΡΩΝΩ».

ποίημα, μί τον καιρό, και στην ώρα του, γίνονταν δλοένα, όσο που γεννήθηκε, καθώς το παρουσιάζω τώρα. Όμως άλλος ο νους και άλλο το έργο. Τώρα το έργο, καθώς στέκεται στα πανιά για το ταξίδι του, μου φαίνεται σαν ξένο. Πιο πολύ με άνησυχούνε τα ψεγάδια που υποψιάζομαι πως θα κρύβη παρ' όσο με χαροποιούν τα καλά που θα μπορεί ν'έχει. Όλα τ'αδέφια του τ'α μισοτίλειψα κι άβγαλτ' άκόμα μου φαίνονται τώρα σαν πιο κάλοισκωτα. Έπειτα σά να τ'είχα βρεθθί' άλλα είχα βαλμένα στο δρόμο και τ'α δούλευα, κι άκίως δέ με παρακινούσε για τ'ο τύπωμα του «Δωδεκάλογου του Γύφτου» από κάποια του κομμάτια που φανήκανε στο «Νουμά» ένας μεγάλος τής Έθνικής προκοπής και των γραμμάτων φίλος και δουλευτής, ο κύριος Α. Πάλλης, θά τον κρατούσ' άκόμα στο συρτάρι. Τώρα που πέρασε ο ενθουσιασμός, νομίζω πως μπορεί να μιλήση ο πατέρας για τ'ο παιδί του, ό,τι κι αν είναι· τί γλυκύτερο μίλημα άπ' αυτό! Δέ θά τ'ο κρίνω, βέβαια· μά μπορεί να εύκολύνω την κριτική των άλλων, αν ύπάρχη κριτική, που θά καταδεχτή να τ'ο κοιτάξη.

*

Ποιός ξέρει ποιά Τσιγγάνα να μίλησε τής καρδιάς μου—ιδώ και πόσα χρόνια!—Τ'ο μίλημα λαχταριστό· κι έτσι φυτρώσαν από την καρδιά μου οι πρώτοι τέσσεροι στίχοι· τ'ο πρωτόπλασμα, που θά ξετυλιγονταν ύστερ' από κείνο, κι άγάλια άγάλια, ή πλάση μου :

Περδικόστητη Τσιγγάνα,
ώ μαγεύτρα που μιλείς
τά μυσάνυχτα προς τίστρα
γλίσσα προσεγγής . . .

Ποιός ξέρει αν ή Τσιγγάνα δέν είταν καμιά γύφτισσα του δρόμου συναπαντημένη, σαν ιδεατή, καμιά μέρα ήλιολουσμένη χειμωνιάτικη στον ήλαιώνα τής Άθήνας, την ώρα που έβγαινε από τ'ο τσαντήρι της, στυλωμένη, χυτή, χαλκοπράσινη, σφιγγοπρόσωπη· καμιά ζητιάνα από κείνες που σιγαίνονται οι νοικοκυράδες και που γοητεύουν τον ποιητή· μια σαν εκείνες που μάς την παρασταίνει κάπου στην «Ανατολή» του αλησμόνητα με λόγια λαμπερώτερ' από τ'α χρώματα ο ζωγραφικώτατος Θεόφιλος Γωτιέ. Ποιός ξέρει αν δέν πρωτόσπειρε στο νου μου τ'ο «Δωδεκάλογο του Γύφτου» μια πολύ ζωηρή, σαν δράμα, ένθύμηση τής πρωτομαγιάς που χαιρόμουναι παιδάκι στον τόπο μου· τής πρωτομαγιάς

που περνούσε με τους χορούς τους πλεμένους από τις γύφτισσες· από σπίτια σά σπίτια όλοχυρίζανε, κι τρινοστόλιστες, άνθοστεφάνωτες, μαυρομάτες, γυλιστερές σαν από προύντζο, τ'ο μάη τραγουδώντας με φωνές πιο καμπανιστές κι από τ'α κουδούνια που τ'ο συνοδεύαν, τ'ο τραγουδί τους. Ποιός ξέρει κι αν δέν είταν ή Τσιγγάνα, που με χτύπησε, καμιά όμορφη που ζούσε κάθε άλλο παρά την πανάθλια ζωή του γύφτου, καμιά όμορφη φλογερή, μελαχροινή, άνυπότακτη· και Τσιγγάνα λέγοντάς την, άκίως δέ μεταχειρίζομαι μια ποιητική μεταφορά. Κ' ύστερ' ή όμορφη τής γύφτισσας με βύθιζε δλοένα στην ιδέα τής γύφτιδας. Κι από τή γύφτισσα πέρασα στο γύφτο· ο ζουρνάς, τ'ο σφυρί, τ'ο φυσητήρι, τ'ο μουλάρι, τ'ο βιολί, ή τέντα, οι μούρες, τ'α μάγια, τ'α γίγρια, τ'α ναρκικά, τ'α νυπόταχτα, πάντα στον δλάνοιχτο άέρι, πάντα κάτω από τον ουρανό, ή γύφτικη ζωή, ή πλανεύτρα και πολυπλανεμένη, ξετυλιγονταν εμπρός μου· και τ'ο έργο στα θέμελά του άπάνω τόσο χτίζονταν πλατύτερο με πιο πολλά χωρίσματα. Κ' έτσι τ'α πρωτοσχεδιάστα «Λόγια του γύφτου» τρία τέσσερα τραγούδια, γίνηκαν ο «Δωδεκάλογος». Κ' έννοιθα μέσα μου πως κ'έγω είμ' ένας γύφτος, όσο κι αν ντρέπομαι να τ'ο μολογήσω· γύφτος με τις κακίες του και τις κακομοιρίες· μέσα στην καταραμένη φυλή, όσο κι αν τον έκρυβα κάτω από πλούσια ντύματα, τον έαυτό μου έπαιρνα να τραγουδήσω. Ό άστόχαστος θά πιστεύη πως ένας ποιητής διακλίνοντας βρίσκει τ'α θέμελά του καθώς ένας μουσικός άριστοτέχνης, μονάχα για να δείξη την τέχνη του δοξαριού του άπάνω στο βιολιό τις χορδές. Τίποτα δέ διάλεξα. Ό ποιητής δέ διαλέει· πυρώνεται και πάει μπροστά· κητόπι, και στα καθέκαστα, έρχεται ή ύπομονετική και ξεδιαλέχτρα δουλειά. Έσα έσα, γιατί σταμάτησα στο γύφτο θά πη πως είμαι κ' ένας γύφτος· ή ψυχή μου είναι και τέτοια. Μά ή ψυχή μου είναι πολυπρόσωπη· κι άκίως και στοχάζεται μοναχική, τον κόσμο κλει στο λογισμό της· χίλιες οι άγάπες της. Μπορώ να κρᾶζω με τον ποιητή : «Χίλιες χρυσές λιανοκάμωτες άλυσίδες με δένουν με την πραγματικότητα». Κ' ή μεγάλη μου άγάπη, άπάνω άπ' όλες, ή νεράιδα του τραγουδιού.

Κ' ύστερ' κάποτε θά θυμήθηκα τ'ο μικρό άριστούργημα του Lenau, τους τρεις Γύφτους του· παίζει τ'ο βιολί του ο ένας, και καπνίζει ο δεύτερος, και άποκοιμείται ο τρίτος· ω οι κουρελλιασμένοι, ό-

μως τρισελεύτεροι, και τρεις φορές καταφρονητάδες· τής κακής τύχης, με τ'ο κάπνισμα, με τή μουσική, με τ'ονειρο! Και θά μέθωσ' από τους άχνούς του, και θά τ'ο πηρ' άπόφαση, καθώς ο μουσουργός που πιάνει και κεντάει χίλια πλατιά περιπλεγμένα μουσικά κεντίδια άπάνω στο άπλή και κλασσικό θέμα ενός μεγάλου του, δασκάλου, να κεντήσω κ'έγω πολύστιχο ποίημα από την άφορμή του λιγόστιχου τραγουδιού, και χωρίς να λογαριάζω πως οι έφτά στροφούλες του γερμανόφωνου ποιητή μπορεί να βαρύνουν περισσότερο από τις χιλιάδες τους στίχους μου. Ποιός ξέρει! (Ή άλήθεια είναι πως δέν καλοθυμούμαι πως πρωτοσπάρθηκε τ'ο ποίημα· και γι' αυτό μ' άκούτε να συχνολέω ποιός ξέρει!) Κ' ύστερ', όσο ξετυλιγονταν τ'ο τραγουδιό ή κλωστή, έβλεπα πως ή καρδιά μου είναι γιομάτη από νου, πως τ'α καρδιοχτύπις της είναι από ιδέα, και πως τ'ο αίσθημά μου έχει κάτι μουσικό και δυσκολομέτρητο, και πως τ'ο δέχομαι τή λαχτάρα του στοχασμού, καθώς τ'ο παλληκάρι δέχεται τ'ο φιλί τής έρωμένης του. Κ' ύστερ' έβλεπα πως είμαι ο ποιητής, — βέβαια ένας ποιητής μέσα στους πολλούς, άπλός στρατιώτης του στίχου— όμως πάντα ο ποιητής που θέλει να κλείση μέσα στο στίχο του τους πόθους και τ'α ρωτήματα του παντοτινού ανθρώπου, και του πολίτη τις έγνοιες και τους φανατισμούς· μπορεί να μ'ην είμαι άξιος πολίτης· μά δέν μπορεί να είμαι μονάχα ο ποιητής του έαυτού μου· είμαι ποιητής τ'ο καιρού μου και τ'ο γένους μου· κι ό,τι μέσα μου κρατώ δέν μπορεί να χωριστή από την έξω πλάση (1).

(Στάλλο φύλλο τελιώνει)

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

(1) Στον πρόλογο που βλήθηκε στα «Μάτια τής Ψυχής μου» (1892) και στη μικρή μελέτη μου για «Τ'ο Έργο του Κρυστάλλου» (1897) βρίσκεται καθόρα ξεηγημένη ή ποιητική μου· συνοπτικώτερα στο πρώτο, αναλυτικώτερα στο δεύτερο.

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΑΠΟΛΟΓΙΑ

Ηουλιέται Δρ. 6

στο Βιβλιοπωλείο τής Έστίας.

ΨΥΧΑΡΗΣ

Η ΑΡΡΩΣΤΗ ΔΟΥΛΑ *

— «Ναί, βέβαια, τ'ον Άη Δημήτρη! Έτσι μάς είπε!»

— «Και τί σου είπε για τ'ο χειρούργημα ο κ. Άμάρος;»

— «Για τ'ο χειρούργημα;— Η Άννα έσκυψε τ'ο κεφάλι, σά να γύρεβε κάτι να θυμηθί.— Για τ'ο χειρούργημα; Τίποτα!... Στάσου! Ναί, θάρρῶ πως μου είπε, όχι! πως τ'ο είπε ο κ. Λανέζος ποιός θά πλερώση τ'α έξοδα...»

— «Ο άσυνείδητος!»

Έφριξε τ'ορ κ' ή Άννα. Καταλάβαινε.

— «Άντρέα μου, έχεις δίκιο!»

— «Άννα, έμεις φταίμε. Τή σκοτώσαμε. Πρέπει όλα να τ'α ξαναβάλουμε σέ τάξη. Τ'ο χρωστούμε. Πρέπει να τ'α σώσουμε».

*) Ή άρχή του στο 228 φύλλο.

Ό Άντρέας, την άδικιά τή μισούσε όσο μπορεί ένας άθρῳπος μεθοδικός να μισήση τάντίθετό του, τ'ο άμέθοδο, τ'ο άτοπο, τ'ο άταχτο και τ'ο άκάνονιστο. Έτσι την έκρινε, για πρᾶμα που χαλνᾷ τ'ο κόσμου την άρμονία, που καταστρέφει τ'ο νόμο τής ζωής. Τ'ο γεωμετρικό του τ'ο φυσικό έμοιαζε νᾶναι ή βάση όπου στηρίζονταν και τ'ο ήθικό του· έμοιαζε νᾶναι ή γεωμετρία ή μάνα τ'ο νερού, ή πηγή άπ' όπου τ'ο έρχονταν κάθε του λογισμός, κάθε του αίσθημα και κάθε του πράξη. Μέσα στον καθένα μάς ίσως και να ύπάρχη βαθιά μιάν άρχή, λίγο ή πολύ νοθεμένη από χίλια ρέματα προγονικά, που μάς χαράζει τ'ο δρόμο μας τον άτομικό, σά να έμμεσα ποτάμια. Ό Άντρέας από τή γεωμετρία του βαστούσε και την έπιστήμη του· από τή γεωμετρία του βαστούσε και την πλάνη, άφου ή πλάνη του πάλεβε με τ'ο δυστύχημα, που άδίκημα τ'ο φαινόταν· από τή γεωμετρία του βαστούσε και τή λατρεία τής δικαιοσύνης, τής άπόλυτης αν είναι βολετό, άπόλυτη να την άπολάψουμε ποτέ μας· από τή γεωμετρία του τώρα τ'ο έρχονταν σ'α σπλάχνα και κάποια ιδιαίτερη καλосύνη, που άμέσως τήν τετραγώνισε με την ιδιόφυτη μέθοδό του.

Την άβριανή, δεκαεφτά τ'ο Τρυγητή, τετάρτη,

ότι που άκουσε από μακριά τ'αμάξι τ'ο κ. Μαλαμέ, ο Άντρέας έτρεξε να τον άνταμώνη. Τον πᾶρε παράμερα, και τ'ο είπε με σοβαρό, βιαστικό ύφος· — «Κ. Μαλαμέ, πρέπει να κάνουμε τ'αδύνατα δυνατά, για να σώσουμε την άρρώστη».

Ό κ. Μαλαμές τον κοίταξε. Στά μάτια του πέρασε σπῖθα. Και την έννοιωσε τή σπῖθα ο Άντρέας. Ή σπῖθα ή σκεπτόφλογη σά νᾶδειχνε πως κάτι λόγος θά είτανε, για νᾶνταρέθεται τόσο. Άμέ; Πως άλλιώς θέλεις να φροντίξη με τέτοιο πάθος ένας άφέντης για μια δούλα; Χαμογέλασε μέσα του ο Άντρέας. Καταλάβαινε πως τ'ο χρέος, σά θέλεις τή συνείδησή σου νακούσες, είναι άξιο να σου φέρη πολλές κι άνυπόφιαστες δυσκολίες. Άς τις φέρη. Τ'ο χρέος του χρέος και πιο ιερό, άμα και πιο δύσκολο. Να που από τή γεωμετρία του πήγαζε άξαφνα και ή ένέργεια. Ότι παράγγειλε ο γιατρός, πρόσζε ο Άντρέας να γίνη άμέσως.

Ή Άννα, γεωμετρικό τίποτα μέσα της δέν είχε, μά ή ένέργεια δέν τής έλειπε, άδιάκοπη ένέργεια όσο και σιγανή. Κάποια δύναμη, μέλιστα μεγάλη, μπορεί κ' ή άφερμάδα να σου δώση, τουλάχιστο ή άφερμάδα τής Άννας, που είτανε περισσότερο άφερμένη με τ'ο νου της, παρά σ'α κι-